

BESZÁMOLÓ AZ EGYHÁZ ÉS HATALOM VISZONYA AZ ÓKORTÓL NAPJAINKIG CÍMŰ KONFERENCIÁRÓL

Budapest, 2022. október 11.

JAKAB KRISZTIÁN

2022. november 11-én került megrendezésre az *Egyház és hatalom viszonya az ókortól napjainkig* című konferencia a Magyar Történelmi Társulat (MTT) Egyháztörténelmi Tagozata és a Károli Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának közös szervezésében. Az esemény a pazar Károlyi-Csekonics Palota Szívartermében kapott helyet. Az egész napos konferenciát Horváth Géza, az egyetem bölcsészettudományi karának dékánja nyitotta meg, ezt követően Hermann Róbert, a MTT elnöke tartotta meg köszöntő beszédét.

A konferencia címéből is kiderül, hogy az előadások hatalmas, a korai szír egyháztól a II. vatikáni zsinat előtti időszakig tartó periódust karoltak át, az előadók az egyház és hatalom közti viszonyt különféle módon ragadták meg. A konferencia délelőtti szekcióját Horváth Emőke (KRE) vezette, míg a délutáninak Máté-Tóth András (SZTE) volt az elnöke.

Vassányi Miklós (KRE) előadása három figyelemre méltó korai szír forrásszövegbe engedett betekintést Ál-Aeropagita Szent Dénes *Egyházi Hierarchiája* című művének vonatkozásában (*Püspöki hatalom, hierarchia és szerzetesség a szír egyházban néhány korai dokumentum alapján, kitekintéssel Ál-Areopagita Szent Dénes Egyházi hierarchiájára*). Az előadó a szövegeket egy általa meghatározott tematika szerint rendezte a „forradalmítól” a „regulatív” kategóriába tartozó forrásokig: elsőként a Tamás-akták egyes fejezeteit, melyek a „tökéletesek kiségyházát” képviselik; ezzel szemben egy IV. századi szír ordinációs rítusleírás, a *De ordinationibus* és a szintén IV. századi *Liber graduuum* (Fokozatok könyve / Ktobo' dmasqoto'), melyek a nagyegyházak hierarchiájának álláspontját erősítik meg. Szent Dénes *Egyházi hierarchia* című művében a kiségyház-nagyegyházról szóló vitában az utóbbi mellett foglalt állást.

Bubnó Hedvig (KRE) *A hatalom bizánci jellege a vizigót királyságban* címen, a nyugati gót királyságot befolyásoló hatásokat szemlélte. Az előadás során a vizigót királyságnak a bizánci mintákat követő jellegét hangsúlyozta, amely mind szakrálisan, kulturálisan, politikailag és gazdaságilag is befolyásolta a kiépülő vizigót királyságot. Az előadásban ugyanakkor rámutatott, hogy az erős hatás ellenére a nyugati gótok egyik legfontosabb céljai közé tartozott a bizánciak kiűzése az Ibériai Félszigetről.

Az első szekciót Balogh Judit (EKKE) zárta *Hatalom és egyház, egyházpolitikai irányok a XVII. századi Erdélyben* című előadásával, amellyel átvezette a hallgatót a korújkori Erdély multikonfesszionális¹ valóságába. A kutatás fő témája a felekezetekileg sokszínű terület valláspolitikája volt. A vizsgálat kiterjedt az Erdélyi Fejedelemség valláspolitikai koncepciójának nyomaira, különösképp Bethlen Gábor egyházakkal kapcsolatos politikai víziójára, illetve arra, hogy a XVII. századi református fejedelmeknek mennyire sikerült a társadalom előtt egyetlen egyházra támaszkodva megjelenniük.

A második szekciót Sarnyai Csaba Máté (KRE) kezdte Puchinger Noémival folytatott friss kutatásukról,² melyet *Viták az Erdélyi Római Katolikus Státus eredete és kompetenciái kapcsán 1891–1932* címen mutatott be. Az előadó az eredetről szóló vita érvrendszerét a következő opponens feleken keresztül mutatta be: a Csorba Ferenc és Forster Gyula által képviselt álláspontra támaszkodó Onisifor Ghibu, melyet *Egy anakronizmus és egy kihívás* című kiadványában fejt ki, valamint az ezt cáfoló Kosztányi Ignác *A római katolikus egyház Erdélyben* és Fritz László 1932-ben készült publikációja.

Horváth Orsolya (KRE) *Az egyház önértelmezése politikai határhelyzetben – Gondolatok a protestáns teológia példáján a náci Németországban* című előadásában három kérdéskört járt körül: az egyház aktuálpolitikához való viszonyát, ennek a korszaknak a politikai határhelyzetét teológiai szempontból, valamint az egyház kritikai funkciójának jelentését. A kérdéseket Bonhoeffer és Barth állásfoglalásán keresztül vizsgálta, illetve a protestáns egyházi harcok kontextusában Bultmann 1933. május 2-i beszédének teológiai feladatáról beszélt. Az előadás egyik érdekessége a Hitler korai beszédeiben használt liturgikus terminológia ismertetése, mint például a beszéd végén mondott „Ámen” bemutatása volt.

A következő előadásban Dienes Dénes (SRTA) Karl Barth megközelítéseit ismertette a hatalom és egyház vonatkozásában (*Állam és egyház viszonya Karl Barth 1936-os sárospataki előadásának fényében*). Barth nyomán elemezte az egyház értelmezési perspektíváit (népegyház, szabadegyház és hitvalló egyház), továbbá kitért Barth magyarországi látogatására, hatásának bemutatására.

Horváth Emőke a kubai forradalom utáni egyházi és új politikai hatalom viszonyáról végzett kutatásáról számolt be. *A kubai papság és az új politikai hatalom viszonya 1959 után* című előadásában részletesen ismertette a forradalmat követő eseményeket. Kiemelte például, hogy Fidel Castrót a katolikus egyház sem utasí-

¹ Ekkoriban Erdélyben ortodox, katolikus, evangélikus, református, antitrinitárius, szombatos és anabaptista felekezetek is jelen voltak.

² Sarnyai Csaba Máté – Puchinger Noémi: Az erdélyi magyar katolikusok impériumváltás utáni helyzetének értelmezési irányai az elmúlt évtizedekben = Fazekas Csaba – Rada János (szerk.): *Az egyháztörténet-írás története Magyarországon*. Miskolc: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2022, 138–152.

totta el, sőt Santiago de Cuba érseke, Enrique Pérez Serantes benne látta a jövőt. A kezdeti optimizmus ellenére az idő elteltével egyre romlott a politika és az egyház viszonya, míg nem „idegenkedésre” hivatkozva 1961-ben egy spanyol hajó 131 papot deportált a szigetről. Végül az előadás a kubai papság származásának kérdését és a primás kommunizmussal kapcsolatos nézeteit is érintette.

Az előadássorozatot Máté-Tóth András *Teológia a II. vatikáni zsinat előestéjén* című prezentációja zárta, amely az állam által a hatvanas években megfigyelt magyarországi katolikus egyházat vizsgálta. Ebben az egyaránt rafinált és erőszakkal teli periódusban az egyháznak a papképzés és teológia-művelés akadályoztatásával kellett megküzdenie. Az előadás során a teológia művelésének kereteiről és mai napig hatást gyakorló következményeiről esett szó.

Az egyháztörténet egyes szegmenseit bemutató konferencián betekintést nyehettünk a különböző korszakok hatalmi kérdéseibe, melyeknek sorsdöntő szerepük volt a történelemben. Az előadások színvonalas anyaga az *Egyháztörténeti Szemle* különszámában fog megjelenni.